

Öğrenci Hemşirelerin Yaşlılığa İlişkin Görüşleri ve Yaşlılara Karşı Tutumları *

Derya ADIBELLİ**

Nihan TÜRKOĞLU***

Dilek KILIÇ***

Özet

Giriş: Bugünün öğrenci hemşireleri aynı zamanda yarının birer bakım profesyonelidir. Geriatrik yaş grubu, bakım gereksinimi daimi olan bir popülasyonu oluşturduğu için öğrencilerin yaşlılığa ilişkin görüşlerinin ve yaşlılara karşı tutumlarının bilinmesi önemlidir. **Amaç:** Bu araştırma, öğrenci hemşirelerin yaşlılığa ilişkin görüşlerini ve yaşlılara karşı tutumlarını belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapıldı. **Yöntem:** Araştırmanın örneklemini Mart-Haziran 2011 tarihleri arasında Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde öğrenim görmekte olan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 308 öğrenci oluşturdu. Veriler, araştırmacılar tarafından hazırlanan tanıtıcı özellikler formu, yaşlılığa ilişkin görüşler formu ve Kogan Yaşlılara Karşı Tutum Ölçeği Türkçe formu kullanılarak toplandı. Verilerin değerlendirilmesinde frekans, yüzdelik oran, t testi, ANOVA ve kruskal wallis testleri kullanıldı. **Bulgular:** Öğrencilerin mezuniyet sonrası çok düşük bir oranının yaşlı grup (%4.2) ile çalışmak istedikleri, yaşlılığı "bağımlılık, pasiflik, yoksulluk" olarak algıladıkları (%69.8) ve öğrencilerin yaşlılara karşı tutum puan ortalamalarının 99.49 ± 11.12 olduğu bulundu. **Sonuç:** Öğrencilerin genel olarak yaşlılığa ilişkin görüşlerinin negatif, yaşlılara karşı tutumlarının pozitif olduğu bulundu. Lisans eğitim müfredatına gerontoloji dersinin konulması, bu konuya ilişkin olumlu görüş ve tutumların oluşturulması, yaşlı bakımına ilişkin bilgi eksikliklerinin giderilmesi ve bakımın kalitesi açısından yararlı olacaktır.

Anahtar Sözcükler: Öğrenci, Hemşire, Yaşlılık, Görüş, Tutum.

Determining Critical Thinking Dispositions of Nursing: A Comparative Study

Views of Nursing Students About Ageing and Their Attitudes Toward Older People

Background: Today's students are tomorrow's health care professionals. Geriatric age group, which is a permanent need for care for a population formed by the views of students and their attitudes towards old age, it is important to know. **Objectives:** This study was conducted to determine of nursing students' views about ageing and their attitudes toward older people. **Methods:** Nursing students in the first, second, third and fourth year (n = 308) of nursing programme at Ataturk University Faculty of Health Science in academic year 2010-2011 and accepting take the research were the sample group of this descriptive study. Data were collected using the descriptive information form, the form of views about ageing and the Turkish version of Kogan's Attitudes towards Old People Scale. Data were evaluated by using frequency, percentage, t test, ANOVA and kruskal-wallis test. **Results:** It was found that after graduation, the small numbers of the students (4.2%) want to work with older age group and they were perceived ageing as "dependence, passiveness, poverty" and the students' attitudes toward older people point average is 99.49 ± 11.12 . **Conclusion:** It was found that nursing students' opinions about ageing are mostly negative, their attitudes toward older people are positive. It would be useful to add the gerontology to undergraduate study curriculum in terms of fulfilling the lack of knowledge concerning this issue and quality of elder care.

Key Words: Student, Nurse, Ageing, View, Attitude.

Geliş tarihi: 24.01.2012 Kabul tarihi: 10.01.2013

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfusun giderek artması, sosyal ve sağlık hizmetlerinin planlanmasının yaşlı ve yaşlı sağlığına yönelik yapılandırılmasını gerekli kılmaktadır. Ulusal düzeyde başarılı bir planlama yapılabilmesi ve hayata geçirilebilmesi için bu gruba hizmet verecek sağlık çalışanlarının, tıp ve hemşirelik öğrencilerinin yaşlılığa ilişkin görüşleri ve yaşlılara karşı tutumları belirlenmelidir (Kulakçı, 2010). Sağlık sistemleri ve sağlık çalışanları tarafından yaş gruplarına göre yaşlılara karşı farklı tutumlar sergilenmekle birlikte, bu tutumlar yaşlılar açısından genellikle olumsuz olmaktadır (Gething ve ark., 2004; Parsons, 1993). Bununla birlikte, yaşlılığa ilişkin olumsuz görüşler ve yaşlılara karşı negatif tutumlar hizmetin ve bakımın kalitesini de olumsuz yönde etkilemektedir.

Yaşlılık tüm yaşam faaliyetlerinde, üretkenlikte, yeterlilikte, bireysellik ve bağımsızlıkta azalma süreci olarak görülmektedir (Çilingiroğlu ve Demirel, 2004). "Nüfusun yaşlanması" olarak adlandırılan bu demografik değişimin etkileri toplumlarda farklı şekillerde görülmektedir.

Toplumun sosyokültürel yapısı, tutum ve davranışlarındaki değişiklikler, bireylerin ve toplumun yaşlılığı algılayışı yaşlıya sunulan hizmetlere yansımakta (Akdemir, Çınar ve Görgülü, 2007) ve sağlık hizmetleri açısından birçok klinik alanda yaşlı bakımı istenmeyen bir çalışma alanı olmaktadır (Laurent, 1990; Parsons, 1993).

Öğrenci hemşirelerin yaşlılığa ve yaşlılara karşı tutumlarını belirlemeye yönelik yapılan bazı çalışmalarda öğrencilerin yaşlılara karşı pozitif tutumlarının olduğu (Burbank, Dowling-Castronovo, Crowther ve Capezuti, 2006; Hweidi ve Al-Obeisat, 2006; Lambrinou, Sourtzi, Kalokerinou ve Lemonidou, 2009; McKinlay ve Cowan, 2003; Wang ve ark., 2009), bazı çalışmalarda negatif tutumlarının olduğu (Aud, Bostick, Marek ve McDaniel, 2006; Happell ve Broker, 2001; Söderhamn, Gustavsson ve Lindencrona, 2001) ve yapılan gerontoloji eğitimi ya da klinik deneyimi sonrası tutumlarının pozitif yönde değiştiği belirlenmiştir (Sheffler, 1995).

Yapılan çalışmalar öğrencilerin negatif tutumlarının yaşlıları pasif, sıkıcı, kırılğan, depresif ve inatçı olarak görmelerinden kaynaklandığını vurgulamaktadır (Aud ve ark., 2006; Happell ve Broker, 2001). Bu görüşlerin oluşmasında kültürün, kişisel inançların, değerlerin etkisi olduğu kadar medya da önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşlılığın negatif imajının gençlerin ölüm korkusu, gençliğin fiziksel güzelliği ve çekiciliği, yaşlılıkta üretkenliğin azalması, yaşlılıkta iyilik halinin ve sağlığın bozulması gibi düşünceleri nedeniyle oluştuğu bildirilmektedir (Traxler, 1980). Bununla birlikte, bazı çalışmalarda öğrencilerin mezuniyet sonrası yaşlılarla çalışmak istemedikleri bulunmuştur (Courtney, Tong ve Walsh, 2000; Goldenberg

*Bu çalışma, 4-7 Ekim 2011 tarihleri arasında Trabzon'da düzenlenen 14. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi'nde poster bildirisi olarak sunulmuştur. **Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği, Erzurum, Türkiye. (Uzman Hemşire, Doktora Öğrencisi) ***Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği, Erzurum, Türkiye. (Araş. Gör.) ****Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Halk Sağlığı Hemşireliği, Erzurum, Türkiye. (Yrd. Doç. Dr.)

ve Iwasiw, 1990; Happell ve Brooker, 2001; McLafferty ve Morrison, 2004; Spier, 1992). Yaşlılarla olan olumlu klinik deneyimleri, öğrencilerin yaşlılara karşı tutumunu da olumlu yönde etkileyebilmekte (Fitzpatrick ve ark., 2004; Hannon 1980; Wells, Foreman, Gething ve Petralia, 2004), aynı zamanda hemşirelik eğitimi veren kurumlar ve hemşirelik öğretim programı, öğrenci hemşirelerin yaşlılığa ve yaşlılara karşı pozitif tutum geliştirmelerinde önemli rol oynayabilmektedir (Sheffler, 1995; Williams, Anderson ve Day, 2007).

Yaşlı bakımı interdisipliner bir ekip yaklaşımı gerektirmektedir ve hemşire bu ekipte yadsınamaz bir yere ve öneme sahiptir. Bugünün öğrenci hemşireleri aynı zamanda yarının birer bakım profesyoneli olduğu için yaşlılığa ve yaşlılara karşı pozitif tutumlarının olması verecekleri bakımın kalitesinde de etkili olacaktır (Lovell, 2006; Şenol Çelik, Kapucu, Tuna ve Akkuş, 2010). Bu nedenle bu araştırma, öğrenci hemşirelerin yaşlılığa ilişkin görüşlerini, yaşlılara karşı tutumlarını, mezuniyet sonrası çalışmak istedikleri yaş gruplarını ve hemşirelik eğitim müfredatında gerontoloji hemşireliğine yönelik öneriler getirmek amacı ile yapıldı.

Yöntem

Araştırmanın Tipi

Tanımlayıcı tipte bir araştırmadır.

Araştırmanın Yeri/Zamanı

Araştırma, Mart-Haziran 2011 tarihleri arasında Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü öğrencileri üzerinde yapıldı.

Araştırmanın Evreni/Örnekleme

Araştırmanın evrenini, 2010-2011 eğitim-öğretim yılı Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümünde 1., 2., 3. ve 4. sınıfta öğrenim görmekte olan 570 öğrenci oluşturdu. Araştırmada örneklem seçim yöntemine gidilmedi ve evrenin tamamına ulaşılması hedeflendi. Ancak, araştırmaya katılmayı kabul etmeme, araştırmanın yapıldığı tarihte okula gelmeme gibi nedenlerle, ulaşılabilen 392 (286 kız, 106 erkek) öğrencinin 84'ü veri toplama araçlarını eksik doldurduğu için araştırma kapsamına sadece 308 (220 kız, 88 erkek) öğrenci alındı.

Araştırmanın Değişkenleri

Öğrencilerin yaşlılığa ilişkin görüşleri ve yaşlılara karşı tutumları araştırmanın bağımlı değişkenlerini oluştururken; öğrencilerin yaş, cinsiyet, aile tipi, mezuniyet sonrası çalışmak istedikleri yaş grubu ve bir iş sebebiyle ya da gönüllü olarak yaşlılara bakım verme durumları araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında; literatür doğrultusunda hazırlanan öğrenci hemşirelerin tanıtıcı özelliklerini içeren anket formu, yaşlılığa ilişkin görüşler formu ve Kogan Yaşlılara Karşı Tutum Ölçeği Türkçe formu kullanıldı. Veriler, ders saatleri dışında sınıf ortamında öğrencilere anket formu dağıtılıp 15-20 dk da doldurmaları ile toplandı. Araştırmanın verileri, ders saatlerinin bitiminde sınıf ortamında toplandığı için, veri toplama amacıyla belirlenen günlerde sınıflardaki öğrenci sayısının az olması araştırma için önemli bir sınırlılık oluşturmaktadır.

Anket Formu

Öğrencilerin yaş, cinsiyet, sınıf, mezuniyet sonrası çalışmak istedikleri yaş grubu, daha önce bir iş sebebiyle ya da gönüllü olarak yaşlılara bakım verme durumlarını sorgulayan, altı sorudan oluşan bir formdur.

Yaşlılığa İlişkin Görüşler Formu

“Yaşlıların bilgeliklerine saygı gösterilmelidir”, “Yaşlılar başkalarına bağımlı olmadan yaşarlar”, “Yaşlılar çeşitli aktivite ve uğraşılara katılırlar”, “Yaşlı insanlar iyi bir bilgi kaynağıdır”, “Yaşlılar öncelikli olarak bakım almalıdır”, “Yaşlılar genellikle aileleri tarafından ihmal edilirler”, “Yaşlı insanlar gençleri sürekli eleştirirler”, “Yaşlı insanlar değişime açık değillerdir”, “Yaşlılar kendi yaş grubu insanların yanında daha mutludurlar”, “Yaşlı insanlar can sıkıcıdır” maddelerinden ve “ileri görüşlü, çalışkan-tembel, tutarlı-tutarsız, cömert-bencil,...” gibi toplam 17 zıt ifadeden oluşan, öğrencilerin yaşlılığa ve yaşlılara ilişkin görüşlerini değerlendirmek amacıyla araştırmacıların tümü tarafından literatür doğrultusunda (Sergakis 2007, Şenol Çelik ve ark., 2010) hazırlanan bir formdur.

Kogan Yaşlılara Karşı Tutum Ölçeği Türkçe Formu

Nathan Kogan tarafından 1961 yılında geliştirilen Kogan Attitudes Toward Old People Scale “KOPS”, bireylerin yaşlılara karşı tutumlarını ölçmek amacıyla oluşturulmuş bir ölçektir. Bu ölçek, sağlık çalışanlarına uygulandığı gibi toplumun yaşlılara karşı tutumunu belirlemek amacıyla da uygulanmıştır. Tıbbi terimleri içermeyen sosyal içerikli ve 6'lı likert tipi bir ölçektir. Toplam 34 maddeden oluşan ölçeğin; 17 pozitif, 17 negatif ifadesi bulunmaktadır. Tek numaralı sorular negatif ifade, çift numaralı sorular ise pozitif ifade içermektedir. Ölçeğin yapısı nedeniyle negatif ifadeler sağdan sola 6 5 4 3 2 1, pozitif ifadeler ise; soldan sağa 1 2 3 4 5 6 şeklinde puanlanmaktadır. Tüm maddelerden elde edilen puanlar toplanarak toplam puana ulaşılmaktadır. Ölçeğin puan aralığı 34-204 puan arasında olmakta, puanın yüksek olması pozitif tutumu, düşük olması ise negatif tutumu göstermektedir (Kogan, 1961). Kogan, ölçeği negatif ve pozitif ölçek olarak ikiye ayırmış ve ölçeğin geçerlilik-güvenirliliğini iki farklı popülasyon üzerinde değerlendirmiştir. İlk grup psikoloji bölümü öğrencilerinden oluşmakta olup, pozitif ölçeğin Cronbach alfası 0.77, negatif ölçeğin 0.76 olarak bulunmuştur. İkinci grup ise yaşlı bakım merkezi çalışanlarından oluşmakta olup, pozitif ölçeğin Cronbach alfası 0.73, negatif ölçeğin 0.83 olarak bulunmuştur (Kogan, 1961). Hilt ise ölçeği bütün olarak değerlendirmiş ve Cronbach alfasını 0.81 olarak bulmuştur (Hilt, 1999). Ölçeğin bu çalışmada kullanılan versiyonu, araştırmacılar tarafından Türk toplumuna uyarlandı ve ölçek bütün olarak değerlendirildi (Kılıç ve Adıbelli, 2011). Ölçeğin geçerlilik-güvenirlilik incelemesinde yapılan korelasyon değerlendirilmesinde 7, 8, 13, 14, 19, 20, 21, 22. maddeler düşük korelasyon değerleri içerdiğinden ölçekten çıkarıldı ve ölçek 13 pozitif, 13 negatif ifade olmak üzere toplam 26 maddeye indirildi. Ölçeğin Cronbach alfa değeri .82 olarak bulundu (Kılıç ve Adıbelli, 2011). Ölçeğin toplam puanı 1'den 26'ya kadar olan maddeler için en düşük 26, en yüksek 156 puandır. Toplam puanın yükselmesi bireyin yaşlılara karşı pozitif tutumu olduğunu göstermektedir (Hilt, 1999; Kogan, 1961). Kogan Yaşlılara Karşı Tutum Ölçeği'nin geçerlilik-güvenirliliğine yönelik yapılan diğer çalışmalarda da ölçeğin toplumun yaşlılara karşı tutumunu belirlemede kullanılabilmesi sonucu elde edilmiştir (Erdemir, Kav, Çıtak, Hanoğlu ve Karahan, 2011; Küçükgüçlü, Mert ve Akpınar, 2011; Söderhamn, Gustavsson ve Lindencrona, 2000; Uğurlu ve ark., 2011; Yen ve ark., 2009).

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizi SPSS (Statistical Package For Social Science) 14.0 paket programı ile yapıldı. Verilerin

değerlendirilmesinde frekans, yüzdelik oran, t testi, ANOVA ve kruskal wallis testleri kullanıldı.

Araştırmanın Etik Yönü

Çalışmanın amaç ve kapsamını içeren bir yazı ile Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Etik Kurulu'ndan yazılı izin ve tüm öğrencilerden çalışmaya katılma konusunda sözlü onam alındı.

Bulgular

Araştırmaya katılan öğrenci hemşirelerin tanıtıcı özellikleri incelendiğinde; öğrencilerin çoğunluğunun 21-24 yaş arasında (%61.8), kadın (%71.4), çekirdek aile tipine sahip olduğu (%78.6) ve %79.2'sinin mezuniyet sonrası yetişkin grupla, %16.6'sının çocuk grupla, çok düşük bir oran olan %4.2'sinin ise yaşlı grupla çalışmak istediği bulundu.

Öğrenci hemşirelerin tanıtıcı özelliklerine göre yaşlılara karşı tutumlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark saptanmadı ($p > .05$, Tablo 1). Öğrenci hemşirelerin düşük oranının (%30.5) lisansta gerontoloji hemşireliği eğitimi aldığı ve çoğunluğunun eğitim almadığı (%69.5), eğitim alanların bu eğitimi geriatrik bir hastanın bakım gereksinimlerini karşılayacak düzeyde yeterli bulmadıkları (%11.4) ve geriatrik eğitime yönelik "lisansta gerontoloji dersi olmalı" (%58.4) önerisinde buldukları belirlendi (Tablo 2).

Öğrenci hemşirelerin yaklaşık yarısının (%45.5) bir iş sebebiyle ya da gönüllü olarak yaşlılara bakım verdiği ve yarıdan fazlasının (%54.8) yaşlıların sorunlarındaki çeşitliliğin ve karmaşıklığın kapsamlı bir hemşirelik bakımı vermeye engel olmadığını belirttikleri bulundu (Tablo 3).

Tablo 1. Öğrenci Hemşirelerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Yaşlılara Karşı Tutumlarının Karşılaştırılması (n = 308)

Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri	Sayı	%	Öğrencilerin Yaşlılara Karşı Tutumları	
			X ± SD	Test ve Anlamlılık
Sınıf				
1	81	26.3	98.48 ± 10.77	
2	58	18.8	98.01 ± 12.70	F: 0.81
3	109	35.4	98.80 ± 13.42	p: 0.970
4	60	19.5	99.03 ± 11.54	
Yaş				
17-20	107	34.7	98.08 ± 11.48	KW: 3.708
21-24	190	61.7	98.57 ± 12.33	p:0.157
25 ve üzeri	11	3.6	104.45 ± 16.44	
Cinsiyet				
Erkek	88	28.6	98.60 ± 11.04	t: 0.013
Kadın	220	71.4	98.62 ± 12.68	p: 0.989
Aile Tipi				
Çekirdek aile	242	78.6	97.72 ± 12.03	KW: 4.038
Geniş aile	62	20.1	101.54 ± 12.25	p: 0.133
Parçalanmış aile	4	1.3	107.25 ± 15.94	
Mezuniyet Sonrası İstenilen Çalışma Grubu				
Çocuk	51	16.6	98.11 ± 10.25	KW: 1.588
Yetişkin	244	79.2	98.39 ± 12.49	p: 0.452
Yaşlı	13	4.2	104.00 ± 13.68	
Yaş Ortalaması			21.29 ± 1.76	

Tablo 2. Öğrenci Hemşirelerin Lisansta Gerontoloji Hemşireliği Eğitimi Alma Durumlarının Dağılımı (n = 308)

Gerontoloji Hemşireliği Eğitimi Alma Durumları	Sayı	%
Lisansta Gerontoloji Hemşireliği Eğitimi Alma		
Evet	94	30.5
Hayır	214	69.5
Alınan Eğitimin Geriatrik Bir Hastanın Bakım Gereksinimlerini Karşılacak Düzeyde Yeterliliği		
Evet	21	22.3
Kararsız	38	40.4
Hayır	35	37.3
Geriatrik Eğitime Yönelik Öneriler		
Lisansta gerontoloji dersi olmalı	180	58.4
Diğer derslerde geriatrik eğitimin içeriği, kapsamı artırılmalı	128	41.6

Tablo 3. Öğrenci Hemşirelerin Yaşlılara Bakım Verme Durumlarının Dağılımı (n = 308)

Yaşlılara Bakım Verme Durumu	Sayı	%
Bir İş Sebebiyle ya da Gönüllü Olarak Yaşlılara Bakım Verme		
Evet	140	45.5
Hayır	168	54.5
Bakım Verilen Yer		
Hastane	84	60
Huzurevi/Bakımevi	10	7.1
Rehabilitasyon Merkezi	5	3.5
Ev	41	29.4
Yaşlıların Sorunlarındaki Çeşitliliğin Kapsamlı Bir Hemşirelik Bakımı Vermeye Engel Olması		
Evet	35	11.4
Kararsız	104	33.8
Hayır	169	54.8

Öğrenci hemşirelerin yaşlılığı “bağımlılık, pasiflik, yoksulluk” olarak algıladıkları (%69.8), yaşlılığa ilişkin görüşlerinden “Yaşlılar başkalarına bağımlı olmadan yaşarlar ($t = 1.94, p = .001$)” görüşüne katılan ve “Yaşlı insanlar can sıkıcıdır ($t = 2.78, p = .032$)” görüşüne katılmayan öğrencilerin tutumları daha pozitif bulundu.

Yaşlılığa ilişkin diğer görüşlere (Yaşlılar çeşitli aktivite ve uğraşılara katılırlar, yaşlı insanlar iyi bir bilgi kaynağıdır, yaşlılar öncelikli olarak bakım almalıdır, yaşlılar genellikle aileleri tarafından ihmal edilirler, yaşlılar gençleri sürekli eleştirirler, yaşlılar değişime açık değildirler, yaşlılar kendi yaş grubundakilerle mutludurlar) göre öğrencilerin tutumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmadı ($p > .05$, Tablo 4).

Tablo 4. Öğrenci Hemşirelerin Yaşlılığa İlişkin Görüşlerine Göre Yaşlılara Karşı Tutumlarının Karşılaştırılması (n = 308)

Öğrencilerin Yaşlılığa İlişkin Görüşleri	Katılma Durumu	Yaşlılara Karşı Tutumlar	
		%	Test Anlamlılık
Yaşlılar başkalarına bağımlı olmadan yaşarlar.	E	23.1	t: 1.94
	H	76.9	P < .001
Yaşlılar çeşitli aktivite ve uğraşılara katılırlar.	E	73.7	t: 0.37
	H	26.3	p > 0.05
Yaşlı insanlar iyi bir bilgi kaynağıdır.	E	90.6	t: 0.05
	H	9.4	p > 0.05
Yaşlılar öncelikli olarak bakım almalıdır.	E	87.6	t: 0.27
	H	12.4	p > 0.05
Yaşlılar genellikle aileleri tarafından ihmal edilirler.	E	57.8	t: 1.78
	H	42.2	p > 0.05
Yaşlılar gençleri sürekli eleştirirler.	E	48.4	t: 1.78
	H	51.6	p > 0.05
Yaşlılar değişime açık değildirler.	E	66.9	t: 1.22
	H	33.1	p > 0.05
Yaşlılar kendi yaş grubundakilerle mutludurlar.	E	76.8	t: 0.20
	H	23.2	p > 0.05
Yaşlı insanlar can sıkıcıdır.	E	6.5	t: 2.78
	H	93.5	p < .032

Tartışma

Araştırmada öğrenci hemşirelerin tanıtıcı özelliklerine göre yaşlılara karşı tutumlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmadı ($p > .05$). Literatürde yaş ve cinsiyetin yaşlılara karşı tutumları etkilediğine dair bulgular mevcuttur. Bazı çalışmalarda yaşın yaşlılara karşı tutumu pozitif yönde etkileyen bir etmen olduğu belirlenmiş, 25 yaşından büyük hemşirelik öğrencilerinin, 25 yaşından küçük hemşirelik öğrencilerine göre daha pozitif tutum içerisinde oldukları bulunmuştur (Hartley ve Bentz, 1995; Hweidi ve Al-Obeisat, 2006; Sheffler, 1995). Bazı çalışmalarda kız öğrencilerin yaşlılara karşı tutumlarının erkek öğrencilerin tutumlarından daha pozitif olduğu bildirilmişken (Bernardini Zambrini, Moraru,

Hanna, Kalache ve Nunez, 2008; Pan, Edwards ve Chang, 2009; Wang ve ark., 2009); bir çalışmada erkek öğrencilerin ve yaşça büyük öğrencilerin tutumlarının daha pozitif olduğu bildirilmiştir (Hweidi ve Al-Obeisat, 2006).

Bununla birlikte bu çalışmada öğrencilerin çoğunluğunun mezuniyet sonrası yetişkin yaş grubu ile, düşük bir oranının ise yaşlı grup ile çalışmak istedikleri bulundu. Bu konuda yapılan bazı çalışmalarda öğrencilerin mezuniyet sonrası yaşlı grupla çalışmak istedikleri (Kulakçı, 2010; Pan ve ark., 2009; Şenol Çelik ve ark., 2010), bazı çalışmalarda ise geriatrinin öğrenciler tarafından mezuniyet sonrası çok fazla istenilmeyen bir alan olduğu bulunmuştur (Goldenberg ve Iwasiw, 1990; Happell ve Broker, 2001; Hweidi ve Al-Obeisat, 2006).

Çalışmadan elde edilen iki önemli bulgu, literatür ile paralellik göstermektedir. Geriatri ve gerontoloji kavramları dünya literatüründe yaklaşık yarım asırdır araştırılıyor olmasına rağmen, ülkemizde özellikle son yıllarda literatürde yerini almaya başlamıştır. Ülkemizde hemşirelik lisans eğitim müfredatlarında henüz işlenmeye başlanan ve klinik uygulama alanlarının kısıtlı oranda olduğu, ülke ve yönetim düzeyindeki gerekli sağlık ve sosyal politikaların henüz oluşturulmaya başlandığı bu kavramlara öğrencilerin de yabancı olabildikleri ve bu durumun da mezuniyet sonrası çalışılmak istenen yaş grubu isteğini etkilediği düşünülebilir.

Araştırmada öğrencilerin düşük oranının lisansta gerontoloji hemşireliği eğitimi aldığı ve aldıkları eğitimi yaşlı bir hastanın bakım gereksinimlerini karşılayacak düzeyde yeterli bulmadıkları belirlendi. Kulakçı (2010)'nın çalışmasında da dördüncü sınıf öğrenci hemşirelerin yaklaşık yarısının yaşlı ve yaşlı sağlığına yönelik aldıkları eğitimi yetersiz buldukları belirlenmiştir. Bununla birlikte bu araştırmada öğrencilerin çoğunluğunun geriatrik eğitime yönelik "lisansta gerontoloji dersi olmalı" önerisinde buldukları belirlendi. Yapılan bazı çalışmalarda, öğrencilerin lisans eğitiminde gerontoloji adı altında ayrı bir ders olması gerektiğini ve özellikle iki konuda (yaşamın sonu ve yaşlılıkta sık görülen kronik hastalıklar) eğitim almak istedikleri bildirilmişken (Koren ve ark., 2008; Kulakçı, 2010); bir çalışmada öğrencilerin yalnız %5.5'inin gerontoloji eğitimi almak istedikleri bildirilmiştir (Baumbusch ve Andrusyszyn, 2002). Dünyada ve ülkemizde yaşlı popülasyonunun giderek artan bir ivme kazanması sağlık bilimleri için önemli bir gerçektir. Yaşlı popülasyonun artıyor olması demek bir anlamda kronik hastalıkların, bunlara bağlı bağımlılık düzeylerinin ve bakım ihtiyacının da artıyor olması demektir. Bu doğrultuda, ülkemizdeki çoğu hemşirelik lisans programları, eğitim müfredatlarını yaşlı sağlığı ve bakımı konularına ilişkin düzenleme yoluna gitmekte ve öğrencilerin bu konuya yönelik tutumları ve görüşleri hakkında çalışmalar yapılmaktadır. Araştırmamızdan elde ettiğimiz, öğrencilerin çoğunluğunun "lisansta gerontoloji dersi olmalı" önerisi de öğrencilerin yaşlı sağlığı konusunda eğitim almak istediklerinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Araştırmada öğrenci hemşirelerin yaklaşık yarısının bir iş sebebiyle ya da gönüllü olarak yaşlılara bakım verdiği, bakım verenlerin vermeyenlere göre yaşlılara karşı daha pozitif tutum içerisinde oldukları bulundu. Bu konuda yapılan bir çalışmada, öğrencilerin çoğunluğunun bir iş sebebiyle ya da gönüllü olarak yaşlılara bakım verdiği ve bakım verenlerin tutumlarının vermeyenlere göre daha pozitif olduğu belirlenmiştir (Sergakis, 2007). Araştırmadan elde edilen diğer önemli bir bulgu ise, öğrencilerin yarısından fazlasının yaşlıların sorunlarındaki çeşitliliğin ve karmaşıklığın kapsamlı bir hemşirelik bakımı vermeye engel olmadığını belirtmeleridir. Tüm yaş grubundaki hastalarda olduğu gibi yaşlı bakımında da hemşire; bilgisi ve deneyimiyle hastanın sorunlarını ve gereksinimlerini saptayabilir, belirlediği hemşirelik bakım süreci doğrultusunda mesleğini en iyi şekilde icra edebilir. Hemşirelik öğretim programı içinde gerontoloji eğitimine daha fazla zaman ayırarak, içeriği bilgi açığını kapatacak ve yaşlıların gereksinimlerini karşılamada rehber olacak şekilde

oluşturarak hemşireliğin bilgisi ve bakımın kalitesi daha da artırılabilir.

Araştırmada öğrenci hemşirelerin çoğunluğunun yaşlılığı "bağımlılık, pasiflik, yoksulluk" olarak algıladıkları bulundu. Yapılan çalışmalarda da öğrencilerin yaşlılığı "birine bağımlılık, ümitsizlik, yalnızlık, deneyimsizlik, üretkenliğin bitişi ve ölümü bekleme" olarak algıladıkları bildirilmiştir (Kulakçı, 2010; Şenol Çelik ve ark., 2010). Öğrencilerin, yaşlılığa ilişkin negatif görüşlerinin olmasına rağmen, yaşlıların sorunlarındaki çeşitliliğin ve karmaşıklığın kapsamlı bir hemşirelik bakımı vermeye engel olmadığını belirtmeleri mesleğe yönelik pozitif algılarının ve mesleği benimsemelerinin bir göstergesidir. Bununla birlikte, bu çalışmada öğrenci hemşirelerin Kogan Yaşlılara Karşı Tutum Ölçeği puan ortalamasının 99.49 ± 11.12 ve yaşlılara karşı tutumlarının pozitif olduğu bulundu. Yapılan çalışmalarda da öğrenci hemşirelerin yaşlılara karşı tutumlarının pozitif olduğu belirlenmiştir (Bernardini ve ark., 2008; Holroyd, Dahlke, Fehr, Jung ve Hunter, 2009; Hweidi ve Al-Obeisat, 2006; Lee, Wong ve Loh, 2006; Pan ve ark., 2009; Ryan ve McCauley, 2005; Şenol Çelik ve ark., 2010; Usta, Demir, Yönder ve Yıldız, 2011; Wang ve ark., 2009). Bu konuda yapılan bir çalışmada geriatri klinik rotasyonu sonrası tıp öğrencilerinin tutumlarının pozitif yönde değiştiği belirtilmiştir (Adelman, Fields ve Jutagir, 1992); diğer bir multidisipliner çalışmada ise, hemşirelik öğrencilerinin tutumlarının tıp öğrencilerinin tutumlarından daha pozitif olduğu bildirilmiştir (Wang ve ark., 2009). Bu bağlamda, çalışmadan elde edilen bulgular literatür ile benzerlik göstermektedir. Hemşirelik mesleği, bireylerin ve toplumun sağlık hizmeti alımında ilk tıbbi temas noktasını oluşturmaktadır. Sağlıklı/hasta bireyin sağlık gereksinimlerini saptamak ve bu doğrultuda girişim sürecini yönetmek hemşireliğin temel felsefesidir. Bu meslek bilinciyle yetişen ve yörgülen hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara karşı tutumlarının pozitif olması, yaşlı bakımının kalitesi ve öğrencilerin mezuniyet sonrası mesleki doyum yaşayabilmeleri açısından önemlidir.

Araştırmada öğrencilerin yaşlılığa ilişkin görüşlerinden "Yaşlılar başkalarına bağımlı olmadan yaşarlar" görüşüne katılan ve "Yaşlı insanlar can sıkıcıdır" görüşüne katılmayan öğrencilerin tutumlarının daha pozitif olduğu bulundu. Yaşlılara karşı olumsuz tutumlar tüm dünyada önemli bir sorun olarak devam etmektedir. Geleneksel toplumlarda yaşlı, daha çok değer verilen, saygı duyulan bir bireyken; günümüzdeki yaşam koşulları içinde aile yapısının değişmesi, zorlu yaşam koşulları yaşlıya verilen değerin kaybolmasına ve yaşlılığın bağımlılık olarak değerlendirilmesine neden olmuştur (Spier, 1992). Sosyal program ve politikalar ile yaşlılar aktif hale getirilerek, topluma kazandırılabilir ve hareketsizliğe bağlı gelişen birçok kronik hastalık önlenir (Rowe ve Kahn, 2000). Bu konuda sağlık ve sosyal politikaların artan yaşlı popülasyonun gereksinimlerine yönelik yeniden yapılandırılmasına ihtiyaç vardır. Ayrıca, gençlerin yaşlılara karşı tutumları belirlenerek ve kendilerinin de ileride benzer süreçleri yaşayacakları konusunda bilinçlendirilerek yaşlı, yaşlılık ve yaşlanmaya ilişkin daha olumlu, saygılı, hoşgörülü tutum ve davranış geliştirmeleri sağlanabilir.

Sonuçların Uygulamada Kullanımı

Sonuç olarak, öğrenci hemşirelerin yaşlılığa ilişkin görüşlerinin negatif ve yaşlılara karşı tutumlarının pozitif olduğu bulundu. Bu bağlamda hemşirelik eğitim programı

müfredatında yaşlanma ve yaşlı sağlığın ilişkin kavramlara daha çok yer verilmesi, gerontoloji adı altında ayrı bir dersin konulması yaşlılara karşı tutumların pozitif yönde geliştirilmesi için önemlidir. Öğrencilerin yaşlılarla daha fazla bir arada olabilecekleri ve bakım verebilecekleri uygulama alanlarının oluşturulması, yaşlılara ve yaşlılık dönemine ilişkin empati yapabilmeleri ve yaşlı bakımına ilişkin bilgi ve becerilerin geliştirilmesi açısından önemlidir.

Kaynaklar

- Adelman, R.D., Fields, S.D., & Jutagir, R. (1992). Geriatric education. Part II: The effect of a well elderly program on medical student attitudes toward geriatric patients. *Journal of American Geriatric Society*, 40(9), 970-3.
- Akdemir, N., Çınar, F.İ., & Görgülü, Ü. (2007). Yaşlılığın algılanması ve yaşlı ayrımcılığı. *Turkish Journal of Geriatrics*, 10(4), 215-222.
- Aud, M.A., Bostick, J.E., Marek, K.D., & McDaniel, R.W. (2006). Introducing baccalaureate student nurses to gerontological nursing. *Journal of Professional Nursing*, 22(2), 73-78.
- Baumbusch, J.L., & Andrusyszyn, M.A. (2002). Gerontological content in Canadian baccalaureate nursing programs: cause for concern? *Canada Journal of Nursing Research*, 34(1), 119-129.
- Bernardini Zambrini, D.A., Moraru, M., Hanna, M., Kalache, A., & Nuñez, J.F. (2008). Attitudes toward the elderly among students of health care related studies at the University of Salamanca, Spain. *Journal of Continuing Education in the Health Professions*, 28(2), 86-90.
- Burbank, P.M., Dowling-Castronovo, A., Crowther, M.R., & Capezuti, E.A. (2006). Improving knowledge and attitudes toward older adults through innovative educational strategies. *Journal of Professional Nursing*, 22(2), 91-97.
- Courtney, M., Tong, S., & Walsh, A. (2000). Acute care nurse's attitudes toward older patients: a literature review. *International Journal of Nursing Practice*, 6(2), 62-69.
- Çilingiroğlu, N., & Demirel, S. (2004). Yaşlılık ve yaşlı ayrımcılığı. *Turkish Journal of Geriatrics*, 7(4), 225-230.
- Erdemir, F., Kay, S., Cıtaç, E.A., Hanoğlu, Z., & Karahan, A. (2011). A Turkish version of Kogan's attitudes toward older people (KAOP) scale: reliability and validity assessment. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 52(3), 162-165.
- Fitzpatrick, J.J., Salinas, T.K., O'Connor, L.J., Stier, L., Callaban, B., Smith, T., et al. (2004). Nursing care quality initiative for care of hospitalized elders and their families. *Journal of Nursing Care Quality*, 19(2), 156-161.
- Gething, L., Fethney, J., Mckee, K., Persson, L.O., Goff, M., Churchward, M., et al. (2004). Validation of the reactions to ageing questionnaire: assessing similarities across several countries. *Journal of Gerontological Nursing*, 30(9), 47-54.
- Goldenberg, D., & Iwasiw, C.L. (1990). Professional socialisation of students as an outcome of a senior clinical preceptorship experience. *Nurse Education Today*, 13, 13-15.
- Hannon, J. (1980). Effects of a course on aging in a graduate nursing curriculum: a small descriptive study. *Journal of Gerontological Nursing*, 6, 604-615.
- Happell, B., & Broker, J. (2001). Who will look after my grandmother? Attitudes of student nurses toward the care of older adults. *Journal of Gerontological Nursing*, 27(12), 12-17.
- Hartley, C.L., & Bentz, M. (1995). The effect of early nursing home placement on student attitudes toward the elderly. *Journal of Nursing Education*, 34, 128-130.
- Hilt, M.L. (1999). Revising the Kogan Scale: A test of local television news producers' attitudes toward older adults. *Educational Gerontology*, 25(2), 143-153.
- Holroyd, A., Dahlke, S., Fehr, C., Jung, P., & Hunter, A. (2009). Attitudes toward aging: implications for a caring profession. *Journal of Nursing Education*, 48(7), 374-80.
- Hweidi, I.M., & Al-Obeisat, S.M. (2006). Jordanian nursing students' attitudes toward the elderly. *Nurse Education Today*, 26(1), 23-30.
- Kılıç, D., & Adıbelli, D. (2011). The Validity and Reliability of Kogan's Attitude Toward Old People Scale in Turkish Society. *Health*, 3(9), 602-608.
- Kogan, N. (1961). Attitudes toward old people: The development of a scale and an examination of correlations. *Journal of Abnormal Social Psychology*, 62, 44-54.
- Koren, M.E., Hertz, J., Munroe, D., Rossetti, J., Robertson, J., Plonczynski, D., et al. (2008). Assessing students' learning needs and attitudes: considerations for gerontology curriculum planning. *Gerontology and Geriatric Education*, 28(4), 39-56.
- Kulakçı, H. (2010). Hemşirelik Lisans Programı Birinci ve Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Yaşlılık ve Yaşlanmaya İlişkin Düşüncelerinin ve Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *DEUHYO ED*, 3(1), 15-22.
- Küçükgüçlü, Ö., Mert, H., & Akpınar, B. (2011). Reliability and validity of Turkish version of attitudes toward old people scale. *Journal of Clinical Nursing*, 20(21-22), 3196-3203.
- Lambrinou, E., Sourtzi, P., Kalokerinou, A., & Lemonidou, C. (2009). Attitudes and knowledge of the Greek nursing students towards older people. *Nurse Education Today*, 29(6), 617-622.
- Laurent, C. (1990). Time to listen. *Nursing Times*, 86(8), 20.
- Lee, A.C., Wong, A.K., & Loh, E.K. (2006). Score in the Palmore's Aging Quiz, knowledge of community resources and working preferences of undergraduate nursing students toward the elderly in Hong Kong. *Nurse Education Today*, 26(4), 269-76.
- Lovell, M. (2006). Caring for the elderly: changing perceptions and attitudes. *Journal of Vascular Nursing*, 24(1), 22-26.
- McKinlay, A., & Cowan, S. (2003). Student nurses' attitudes towards working with older patients. *Journal of Advanced Nursing*, 43(3), 298-309.
- McLafferty, I., & Morrison, F. (2004). Attitudes towards hospitalized older adults. *Journal of Advanced Nursing*, 47(4), 446-453.
- Pan, I.J., Edwards, H., & Chang, A. (2009). Taiwanese Nursing Students' Attitudes Toward Older People. *Journal of Gerontological Nursing*, 25, 1-6.

- Parsons A. Attitudes to the elderly: nursing monograph series. Erişim: 15.11.2011. <http://www.ciap.health.nsw.gov.au/hospolic/stvincents/1993/a06.html>.
- Rowe, J.W., & Kahn, R.L. (2000). Breaking down the myths of aging: successful aging. New York: *Dell Publications*.
- Ryan, M., & McCauley, D. (2005). We built it and they did not come: knowledge and attitudes of baccalaureate nursing students toward the elderly. *Journal of New York State Nurses Association*, 35(2), 5-9.
- Sergakis, G.G. (2007). Pre-professional health students' knowledge, attitudes, beliefs about aging and intentions to work with older adults. *Publications of The Ohio State University*, DAI-B 67/10, p. 5637.
- Sheffler, S.J. (1995). Do clinical experiences affect nursing students' attitudes toward the elderly. *Journal of Nursing Education*, 34(7), 312-316.
- Söderhamn, O., Gustavsson, S.M., & Lindencrona, C. (2000). Reliability and validity of a Swedish version of Kogan's Old People Scale. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 14(4), 211-215.
- Spier, B.E. (1992). Teaching methodologies to promote positive attitudes toward the elderly. *Nursing and Health Care*, 13(10), 520-524.
- Şenol Çelik, S., Kapucu, S., Tuna, Z., & Akkuş, Y. (2010). Views and attitudes of nursing students toward ageing and older patients. *Australian Journal of Advanced Nursing*, 27(4), 24-30.
- Traxler, A.J. (1980). Let's get gerontologized: developing a sensitivity to aging. The multi-purpose senior center concept: a training manual for practitioners working with the aging. Springfield, IL: *Illinois Department of Aging*.
- Uğurlu, N., Karakaya, M.G., Karakaya, İ., Baybuğa, M., Uysal, D., Acer, N., et al. (2011). Turkish version of Kogan's Old People Scale; a validity and reliability study. *Turkish Journal of Geriatrics*, 14(2), 145-153.
- Usta, Y.Y., Demir, Y., Yönder, M., & Yıldız, A. (2011). Nursing students' attitudes toward ageism in Turkey. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 54(1), 90-3.
- Wang, C.C., Liao, W.C., Kao, M.C., Chen, Y.J., Lee, M.C., Lee, M.F., et al. (2009). Taiwanese medical and nursing student interest levels in and attitudes towards geriatrics. *Annual Academic Medical Singapore*, 38(3), 230-6.
- Wells, Y., Foreman, P., Gething, L., & Petralia, W. (2004). Nurses' attitudes towards ageing and older adults. *Journal of Gerontological Nursing*, 30(9), 5-13.
- Williams, B., Anderson, M.C., & Day, R. (2007). Undergraduate nursing students' knowledge of and attitudes toward aging: comparison of context-based learning and a traditional program. *Journal of Nursing Education*, 46(3), 115-120.
- Yen, C.H., Liao, W.C., Chen, Y.R., Kao, M.C., Lee, M.C., & Wang, C.C. (2009). A Chinese version of Kogan's Attitude Toward Older People Scale: reliability and validity assessment. *International Journal of Nursing Studies*, 46(1), 37-43.